

Filosofische raad voor het nieuwe kabinet

Kabinet Jetten-I gaat binnenkort echt 'aan de slag', zoals zijn motto luidt, en belooft een en al daadkracht. Politieke beloftes hebben echter alleen kans van slagen als de onderliggende filosofische aannames deugen. Vandaar hier vier adviezen aan het nieuwe kabinet.

1. Wees helder over uw mensbeeld.

Elke politieke overtuiging is gestoeld op een bepaald mensbeeld, dat wil zeggen: op een (vaak maar halfbewust) idee over hoe mensen in elkaar zitten. Wees duidelijk over het mensbeeld waarop u uw beleid gaat baseren, en verwoord dat precies.

Voor VVD en D66 is autonomie bijvoorbeeld een heel belangrijke waarde. De wens om de maatschappij zó in te richten dat zoveel mogelijk mensen autonomie kunnen bereiken, is goed navoelbaar. Maar bedenk wel dat autonomie een filosofisch ideaal is, en geen biologisch gegeven. Maak dus geen beleid vanuit de wensgedachte dat autonomie vanzelfsprekend is, en dat mensen niets liever doen dan zich eindeloos informeren teneinde een heldere keuze te maken over wat hen het beste past. Autonomie vereist inspanning, het is een prestatie waartoe de meeste mensen op hun beste momenten in staat zijn (en op andere momenten vaak niet). Nog iets: als u autonomie belangrijk vindt, helpt u ons dan bij het bereiken van dat ideaal. En laat ons dus niet los in een omgeving die ons probeert te verleiden tot verslavingen (aan gokken, aan ongezond eten). Juist politici die autonomie belangrijk vinden, zouden markten op dit punt moeten willen reguleren.

Het CDA waardeert een zorgzame samenleving. Maak als CDA'er duidelijk wie precies geacht wordt wie bij te staan, en wanneer. Want anders wordt 'zorgzaamheid' maar al te snel een verhullend woord voor een patroon waarin steeds dezelfde personen hun medemensen geacht worden te helpen. Dan staat zorgzaamheid niet voor wederkerigheid. En dat is, zo mag ik hopen, toch wel de bedoeling?

2. Zie het sociaal contract voor de fictie die het is.

Contractdenken zit in het hart van de westerse politieke filosofie. Hobbes, Rousseau, Weber, Fukuyama, Rawls: al deze filosofen stellen het voor alsof wij een contract hebben gesloten met de staat – waaronder dus uw kabinet - en alsof wij als burgers ook constant contracten sluiten met elkaar. Zelf heb ik zelden een contract gesloten, en met u al helemaal niet. Dat centraal stellen van het contract is een krachtige fictie die het mogelijk maakt om de overdracht van macht, goederen en diensten te begrijpen als een soort ruil tussen gelijken. Deze fictie heeft ons (hoera!) bevrijd uit feodale verhoudingen. Maar deze voorstelling van zaken heeft ook beperkingen. Hoe worden we geacht onze relatie te denken met mensen die niet tot wederkerigheid in staat zijn, bijvoorbeeld omdat ze geen enkele macht over ons hebben (zoals de bewoners van Tonga) of omdat ze nog niet bestaan (zoals toekomstige generaties)?

Veel relaties die cruciaal zijn voor een fijne samenleving, zijn principieel asymmetrisch en dus niet in een contract te vangen – die tussen ouders en kinderen, die tussen mens en dier, die tussen mensen die al bestaan en mensen die nog gaan bestaan. De relaties krijgt u niet goed in beeld als u louter vanuit het contractdenken blijft redeneren.

3. Wees realistisch.

U weet dat klimaatverandering en biodiversiteitsverlies knagen aan ons aller voortbestaan. De kwestie is dus niet óf u hier iets aan gaat doen. De politieke kwestie is hóe u hier iets aan gaat doen – en van wie u daarbij welke inspanning verwacht. Dat is uw onderlinge gesprek. Wees daar eerlijk over.

4. Snap wat uw rol is.

U bent als politicus geen fikser, geen manager, en geen lobbyist voor een bepaald gevestigd belang. In essentie bent u een inspirator. De taak van een politicus is om nú te handelen in een situatie waarover altijd slechts onvolledige kennis bestaat; een zware taak, die veel respect verdient. Realiseer u dat koersen op vaste waarden het beste middel is om die onvermijdelijke onzekerheden te reduceren over wat de toekomst brengt. Wees helder over uw waarden. En praat ons alstublieft niet naar de mond. Spreek ons liever aan op ons betere ik.

Mensen weten heus wel dat de huidige systemen niet houdbaar zijn, en dat ze dus verlies zullen moeten gaan nemen. Verreweg de meeste mensen zijn daartoe ook bereid – mits de verliezen eerlijk verdeeld worden, en mits de toekomst ook mooie kanten heeft. Dus heb het over wat u eerlijk acht. En laat zien hoe onze toekomst niet alleen maar minder hoeft te worden, maar ook mooi kan zijn op een andere manier. Vertel geen sprookjes, en dompel ons niet onder in horror. Wees simpelweg trouw aan de realiteit. En spreek vervolgens onze verbeeldingskracht aan. Dat is uw ware rol. Laat het me zien, Kabinet-Jetten!

Marjan Slob